

آصفی، آصفه؛ بنیان‌گذار انجمن اولیا و مربیان در ایران

آصفه اعظم آصفی در سال ۱۳۰۴ شمسی در تهران و در خانواده‌ای اصیل با پیشینه فرهنگی و سیاسی به دنیا آمد. پدرش، محمد آصفی، از افسران ارتش در دوران رضاشاه پهلوی بود. او به خاندان «آصف الدوله» تعلق داشت؛ خاندانی که غلامرضاخان آصف الدوله، از رجال بانفوذ دوره قاجار، از نیاکان آن به‌شمار می‌رفت. مادرش، فروغ اعظم قائم مقامی، از نوادگان قائم مقام فراهانی، صدر اعظم محمدشاه قاجار، بود. آصفی پس از پایان تحصیلات متوسطه، در سنین نوجوانی با پرویز خوانساری - که بعدها از سیاستمداران دوره پهلوی شد^۱ - ازدواج کرد و حاصل این ازدواج سه فرزند بود.^۲

وی در سال‌های بعد، به‌عنوان استاد تعلیم و تربیت شناخته شد و از چهره‌های اثرگذار در حوزه آموزش و پرورش نوین ایران به‌شمار آمد. او با تمرکز بر آموزش خانواده و تقویت پیوند میان نهاد خانواده و نظام آموزشی، نقشی مهم در ترویج و نهادینه‌سازی مفاهیم نوین تربیتی در ایران ایفا کرد. از مهم‌ترین اقدامات او می‌توان به تأسیس «انجمن ملی اولیا و مربیان» اشاره کرد؛ نهادی که با هدف تقویت همکاری میان خانواده و مدرسه و ارتقای کیفیت آموزش شکل گرفت.^۳ سرانجام، ایشان، در سال ۱۳۸۲، در سن ۷۸ سالگی پس از تحمل یک دوره بیماری، در تهران درگذشت.^۴

تحصیلات و فعالیت‌های علمی - فرهنگی

آصفی پس از اتمام تحصیلات ابتدایی و دوره متوسطه در سال ۱۳۳۲ به دانشگاه تهران راه یافت و در رشته زبان و ادبیات فرانسه در سال ۱۳۳۶ مدرک کارشناسی را از دانشگاه تهران دریافت کرد؛ پس از آن، فعالیت حرفه‌ای خود را در جایگاه مدرس در «دانش‌سرای عالی تهران» (دانشگاه تربیت معلم کنونی) آغاز کرد.^۵ او در سال ۱۳۳۷ برای تکمیل تحصیلات عازم فرانسه شد و در سال ۱۳۴۱ دوره دکتری در رشته تعلیم و تربیت دانشگاه سوربن پاریس را به اتمام رساند.^۶

وی پس از بازگشت به ایران، به تدریس در دانشسرای عالی ادامه داد و در این مسیر علمی، در سال ۱۳۴۸ به مرتبه دانشیاری و در سال ۱۳۵۴ به مقام استادی در گروه علوم تربیتی ارتقا یافت. حوزه‌های تخصصی تدریس او شامل نظریه‌های تعلیم و تربیت، جامعه‌شناسی آموزش و روان‌شناسی تربیتی بود. وی در دانشگاه پلیس، مدرسه علوم اداری و بازرگانی قزوین، مدرسه علوم تغذیه و هنرسرای عالی به تدریس پرداخت.^۷

۱. بهنود، مسعود، از سید ضیاء تا بختیار، ص ۵۸۶-۵۸۷.

۲. سازمان تبلیغات اسلامی، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، ص ۲۱۸.

۳. همان.

۴. بجنوردی، محمدکاظم (زیر نظر)، دانشنامه تهران بزرگ (مدخل آصفه آصفی، پریسا سنجابی)، ج ۱، ص ۳۸۱.

۵. همان.

۶. بیهقی، علی اکبر، راهنمای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور، ص ۱۶۹.

۷. سازمان تبلیغات اسلامی، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، ص ۲۱۸.

آصفی مدتی، به عنوان کارشناس آموزش، در دبیرخانه کمیسیون ملی یونسکو در ایران خدمت کرد. در مهرماه ۱۳۴۶ خورشیدی، با بهره‌گیری از تجارب علمی و با هدف تقویت پیوند میان خانواده و نظام آموزشی، «انجمن ملی اولیا و مربیان» را به صورت یک نهاد غیردولتی و غیرانتفاعی بنیان نهاد. فعالیت این تشکل از منزل شخصی او آغاز و به تدریج، به سازمانی فرهنگی با ساختاری منسجم و گستره‌ای ملی بدل شد.^۱ هدف آصفی از تأسیس این انجمن، سامان‌دهی تعامل مستمر و هدفمند میان نهاد خانواده و مدرسه بود. وی بر این باور بود که با تحقق همکاری بین والدین و مربیان، می‌توان فرآیند تربیت کودکان و نوجوانان را به شکلی هماهنگ و جامع مدیریت کرد و زمینه مشارکت آگاهانه خانواده‌ها را در امور آموزشی و تربیتی فراهم آورد.^۲

در سال ۱۳۵۲ فعالیت‌های انجمن با هدف تقویت نقش خانواده در فرایند تعلیم و تربیت گسترش یافت. در این چارچوب، برنامه‌های آموزشی منظمی برای والدین طراحی و اجرا شد و «مرکز آموزش خانواده» برای سامان‌دهی آموزش‌های مرتبط با والدین بنا گردید. برگزاری نشست‌های آموزشی، نمایش فیلم‌های تربیتی، ارائه خدمات مشاوره تخصصی و انتشار منابع آموزشی در شمار برنامه‌های این انجمن بود.^۳

آصفی در مسیر گسترش آموزش‌های تربیتی و بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ها، انتشار ماهنامه‌ای با عنوان «مکتب مام» را آغاز کرد. این نشریه که وی صاحب امتیاز و مدیرمسئول آن بود، از نخستین مجلات تخصصی در حوزه علوم تربیتی با محوریت آموزش خانواده در ایران به شمار می‌آمد. «مکتب مام» با انتشار مقالات علمی، مطالب روان‌شناختی و اجتماعی و نیز محتوای آموزشی کاربردی، نقشی مؤثر در ارتقای آگاهی تربیتی والدین و تقویت پیوند میان مباحث نظری و کاربردهای عملی در حوزه تربیت ایفا کرد.^۴ وی در سرمقاله‌ها و نوشته‌های خود در این نشریه، بر ارتقای آگاهی والدین، اهمیت نهاد خانواده در ساختار تربیتی جامعه و نقش اساسی والدین در فرایند آموزش کودکان تأکید می‌کرد. مضامین مطرح‌شده در این مقالات بازتابی از دیدگاه‌های تربیتی او درباره پرورش کودک و جایگاه خانواده در نظام آموزشی ایران بود.^۵

فعالیت‌ها

آصفه اعظم آصفی در طول سال‌های فعالیت حرفه‌ای خود در کنفرانس‌ها، نشست‌های علمی و طرح‌های پژوهشی بین‌المللی مشارکت داشت. او در چارچوب این فعالیت‌ها به کشورهایمانند فرانسه، ایتالیا، یونان، ژاپن، ترکیه، لبنان، انگلستان و ایرلند سفر کرد و با برخی نظام‌های آموزشی پیشرو جهان تعامل علمی و فرهنگی برقرار کرد. این تجربیات به آصفی امکان داد تا با رویکردها و الگوهای نوین تربیتی آشنا شود و در معرفی و بومی‌سازی برخی از این الگوها در حوزه

۱. وفادار، صداقت و جوان‌بخت، جعفر، انجمن اولیا و مربیان، ص ۷۰-۷۱

۲. انجمن ملی اولیا و مربیان، مجله مکتب مام، شماره ۵، ص ۲۸-۳۱

۳. همان، شماره ۵۵، ص ۶۲-۸۳

۴. برزین، مسعود، شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۷۵

۵. سازمان تبلیغات اسلامی، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، ص ۲۱۸

آموزش خانواده در ایران نقش داشته باشد. او همچنین در چند طرح پژوهشی در کشورهای انگلستان، فرانسه و ایرلند همکاری کرد. این پژوهش‌ها به طور عمده بر آموزش‌های حرفه‌ای برای کودکان بزهکار و شیوه‌های تربیتی و بازپروری آنان متمرکز بود.^۱

در حوزه‌های تعلیم و تربیت، آموزش خانواده و روان‌شناسی کودک و نوجوان، وی آثار متعدد پژوهشی، تألیفی و ترجمه‌ای بر جای گذاشته که بیشتر بر مجموعه‌ای از محورهای کلیدی متمرکز است. از جمله آثار وی می‌توان به نقش خانواده در پرورش کودک، تعامل والدین و مربیان در نظام آموزشی، آسیب‌شناسی روابط خانوادگی، مسائل نسل جوان، محیط‌های تربیتی مطلوب و چالش‌های روان‌شناختی کودکان و نوجوانان اشاره کرد.^۲ آثار ترجمه‌ای او در محور خانواده، تربیت و روان‌شناسی کودک^۳ و بیشتر بر موضوعاتی چون نقش نسل‌های بزرگ‌تر در تربیت، روابط والدین و فرزندان، واژگان و مفاهیم بنیادین تربیتی و رویکردهای نوین در پرورش کودک متمرکز بود.^۴ ایشان در حوزه‌های ادبیات و فلسفه نیز آثاری تألیف و منتشر کرد که از آن جمله می‌توان به «مبانی فلسفه»^۵، «نگاهی به ادب پارسی»^۶ و «آیین نگارش»^۷ اشاره کرد. در اردیبهشت‌ماه ۱۳۵۸ خورشیدی، پس از سال‌ها تدریس و فعالیت علمی در حوزه تعلیم و تربیت، در پنجاه و چهارسالگی از خدمات رسمی دانشگاهی بازنشسته شد.^۸ بررسی کارنامه علمی وی نشان می‌دهد که بخش عمده فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی او به دوره پیش از انقلاب اسلامی تعلق دارد. در سال‌های پس از انقلاب، نشانه‌های کمتری از حضور فعال او در عرصه‌های دانشگاهی و انتشار آثار علمی مشاهده می‌شود. همچنین ماهنامه «مکتب مام» که به ابتکار او و با هدف گسترش آموزش خانواده منتشر می‌شد، تا سال‌های آغازین پس از انقلاب انتشار یافت و سپس متوقف شد.^۹

وجه اثرگذار؛ آصفه آصفی از چهره‌های اثرگذار در تحول آموزشی و اجتماعی زنان در ایران معاصر به شمار می‌رود. نقش او در بنیان‌گذاری انجمن اولیا و مربیان و مشارکت در ساختارهای فرهنگی و تربیتی، او را به شخصیتی پیشرو در نهادسازی آموزشی بدل کرده است. تأثیر او بیشتر در پیوند میان آموزش و خانواده دیده می‌شود.

زهرا قربانی زاده

منابع

۱. بجنوردی، محمدکاظم (زیر نظر)، دانشنامه تهران بزرگ (مدخل آصفه آصفی، پریسا سنجایی)، ج ۱، ص ۳۸۱
۲. انجمن ملی اولیا و مربیان، مجله مکتب مام، شماره‌های ۱۱، ۷، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۷۶، ۷۹، ۱۱۱.
۳. حجازی، بنفشه، زنان مؤدب، ج ۲، ص ۱۱۲۹
۴. انجمن ملی اولیا و مربیان، مجله مکتب مام، از شماره ۲۹ تا ۴۶؛ همان، شماره ۱۰۸، ص ۴۳ تا ۴۶؛ همان، ۱۳۵۶ شماره ۹۳، ص ۱۶-۲۱
۵. آصفی، آصفه، مبانی فلسفه، نشر آگاه، چاپ چهارم، ۱۳۷۱
۶. آصفی، آصفه، نگاهی به ادب پارسی مدرسه عالی علوم اداری و بازرگانی قزوین، ۱۳۵۲
۷. آصفی، آصفه، آیین نگارش، تهران: مدرسه عالی غزالی، ۱۳۵۲
۸. سازمان تبلیغات اسلامی، فرهنگ ناموران معاصر ایران، ج ۱، ص ۲۱۸
۹. انجمن ملی اولیا و مربیان، مکتب مام، ۱۳۵۸، شماره ۱۱۳

- منابع انجمن ملی اولیا و مربیان، مجله مکتب مام، تهران، انجمن ملی اولیا و مربیان، ۱۳۴۷-۱۳۵۸.
- آصفی، آصفه، مبانی فلسفه، تهران، نشر آگاه، چاپ چهارم، ۱۳۷۱.
- آصفی، آصفه، نگاهی به ادب پارسی، قزوین، مدرسه عالی علوم اداری و بازرگانی قزوین، ۱۳۵۲.
- آصفی، آصفه، کتاب آیین نگارش، تهران، مدرسه عالی غزالی، ۱۳۵۲.
- بجنوردی، محمدکاظم، دانشنامه تهران بزرگ، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۹۲.
- برزین، مسعود، شناسنامه مطبوعات ایران، تهران، بهجت، ۱۳۷۱.
- بهنود، مسعود، از سید ضیاء تا بختیار، بدرقه جاویدان، تهران، بدرقه جاویدان، ۱۳۷۷.
- بیهقی، علی اکبر، راهنمای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور، تهران، [بی‌نا]، ۱۳۵۷.
- حجازی، بنفشه، زنان مؤدب، تهران، نشر قصیده‌سرا - آشیان، ۱۳۹۶.
- سازمان تبلیغات اسلامی، فرهنگ ناموران معاصر ایران، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۱.
- وفادار، صداقت و جوان‌بخت، جعفر، انجمن اولیا و مربیان، تهران، انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۳.